
Mají určitou zvláštní vnitřní kvalitu. Prof. Jan Kuklík o češtině a studentech Letní školy slovanských studií

Mají určitou zvláštní vnitřní kvalitu. Prof. Jan Kuklík o češtině a studentech Letní školy slovanských studií

„Jedna z nejdůležitějších věcí je, že co je v tom programu, to se taky skutečně stane,“ řekl se smíchem Prof. PhDr. Jan Kuklík, CSc., ředitel Ústavu bohemistických studií Univerzity Karlovy, když mi podával informační brožuru s programem 53. ročníku Letní školy slovanských studií. Pokud se tedy opravdu naplní to, co útlá knížečka o 22 stranách studentům nabízí - kurzy, přednášky, výběrové semináře „na české téma,“ ale také zpívání, zájezdy za historií atd. - stane se toho víc než hodně. Dopad na celkový odborný a kulturní rozvoj frekventantů kurzů Letní školy je nezměřitelný. Letní škola slovanských studií je však tématem sama o sobě.

53. ročník Letní školy slovanských studií – to je velice úctyhodné číslo. Když vezmeme počet přihlášených, letos je to 170 účastníků, tak za 53 let je to plus mínus kolem 7000 studentů. Je to na tak malou exkluzivní jazykovou oblast jako je čeština dost nebo málo?

V zásadě si myslím, že to je dost, protože když to uvážíte, čeština je jedním ze slovanských jazyků, který soutěží s těmi ostatními slovanskými jazyky o zájem mezi studenty. Dodnes je to tak, že všechna hlavní slavistická pracoviště mají ruštinu. Ve Spojených státech, před tím, než se svět změnil, to bylo tak, že slavistika znamenala v podstatě jen ruštinu. Dneska je diverzifikace zájmu vyšší a slavistika o něj musí soupeřit - a takhle také soupeří čeština o studenty, kteří se zaměřili odborně na bohemistiku, a myslím si, že z té soutěže vychází dobře. Musím ale říct, že se rozhodně nejedná jen o jazyk. Jazyk je zároveň prostředkem pro realizaci zájmů literárních na prvním místě, hned na druhém je zájem hudební a všeobecně kulturní.

- a určitě také filmový, česká kinematografie je ve světě velkým fenoménem...

Samozřejmě i filmový, i když u filmu je to tak, že film možná zprostředkování jazyka potřebuje o něco méně.

- a hudba už vůbec ne.

... (smích) muzika ho nepotřebuje vůbec. Ale když by si člověk představil, jak se podle počtu vyvíjel zájem u japonských studentů, jednoznačně je možné říct, že jejich motivace zájmu o češtinu vyplývala právě ze zájmu o to, aby tady potom studovali hudbu. A to si myslím, že je tak dodnes.

Jaká je všeobecně nejčastější motivace těchto lidí, kteří přijíždějí letos například z 37 zemí světa studovat češtinu?

Pokud jde o studenty, musím říct, že jsou převážně nikoliv v pregraduálním studiu, skoro bych řekl, že většinou mají minimálně bakalářský ale často i magisterský grád a začínají doktorské studium. A tam si ze slavistiky musí volit víc slovanských jazyků, takže to je to soupeření češtiny s těmi ostatními.

Čili většinou je to motivace odborně profesní, kdy studují slavistiku jako takovou a potom si vybírají češtinu jako specializaci?

Motivace je nepochybně studijní. Češtinu si zvolí jako specializaci nebo jako jeden ze slovanských jazyků, které studují. V některých zemích je to také tak, nejlépe to mají zařízeno asi ve Finsku, že když je někdo slavista a vybere si češtinu, tak má vlastně povinnost v té zemi studovat. To je samozřejmě dobře a jinak to vlastně vůbec nefunguje. Dneska to ale může nahrazovat i programy jako je Erasmus, také my tu máme i jiné programy například program Česká studia, ale Letní škola slovanských studií pořád tradičně tento zájem o češtinu jako další slovanský jazyk vyplňuje. Jenže! Nepřijíždějí sem jen ti, kteří se češtině věnují pouze z hlediska akademického, tedy že je to jejich odborná budoucnost. Je třeba říct, že akademický zájem se velmi často realizuje prostřednictvím stipendií, to jsou buď mezistátní stipendia reciproční, to znamená že stipendijní měsíc pak čerpají čeští studenti v té zemi, nebo jsou to univerzitní reciproční stipendia, která se většinou realizují s hlavními partnerskými univerzitami Univerzity Karlovy. Takže tam si myslím, že převažuje akademický zájem odborný. Ale řada lidí má buď svou osobní motivaci danou zájmem o kulturu, ale často tam hrají roli i osobní záležitosti.

Jaká je nejkurióznější motivace, s jakou jste se setkal?

Nejkurióznější?

Nebo nejpodivuhodnější důvod, proč se někdo chce učit česky?

Já nevím. Když se někdo chce učit česky, protože má českou přítelkyni nebo obráceně, to za nic kuriózního nepovažuji. Stejně to ale znamená, že ten člověk v sobě má určitou zvláštní vnitřní kvalitu, protože koneckonců čeština nemusí být tak důležitým dorozumívacím prostředkem. V době, kdy angličtina je latinou moderního věku, vůbec žádnou překážku nemusí vytvářet a ani ji nevytváří. Hrozně zajímavé a řekl bych kuriózní je, když někdo zájem o češtinu projeví v relativně vysokém věku, je mu třeba šedesát - tak to tedy klobouk dolů!

A co ho k tomu vede studovat zrovna češtinu? Nějaká dávná láska literární?

Taková snaha, že přečtu něco v překladu a pak se pokusím získat takovou jazykovou kompetenci, abych si to mohl číst v originále, se samozřejmě tu a tam se objeví, neříkám, že je to masivní jev, ale existuje. V případě, že by ta láska byla k české poesii, získat takovou jazykovou kompetenci, abyste si mohla číst Jaroslava Seiferta, a to už nemyslím třeba ani na Halase nebo Nezvala atd., tak to je věru velmi složitý a náročný úkol. Ostatně kdyby tomu tak nebylo, tak by nebylo ve světě tak málo překladatelů, kteří jsou opravdu právi vrcholy české poesie překládat. Nikdy jich nebylo moc, ale u prózy je tomu trochu jinak. Tam se získáním určité kompetence už můžete číst například Hrabala a mít z toho i ten čtenářský zážitek. Ale to jsme u hodně vznešené motivace, řekl bych, ale existuje i ta úplně obyčejná. Například na Letní škole studoval češtinu jeden bankéř z Reiffeisenbank. Když jsem se ho ptal proč, když se stejně v bankovním styku používá hlavně angličtina, tak řekl že proto, že chce rozumět tomu, co si o něm povídají jeho kolegové.

Ovlivnila příliv studentů Letní školy slovanských studií spojená Evropa?

Migrace v Evropě k tomu v poslední době významně přispěla. Většinou to ani není mezi členskými zeměmi unie, ale spíš mezi státy, které v ní nejsou, ale snaží se využít těch výhod, které Evropská unie nabízí, byť, pokud jde o školství, tam jsou problémy také. To znamená, že oni to chápou jako počátek přípravy k tomu, aby tady potom mohli studovat, nemyslím jen na univerzitě, ale i na jiných českých vysokých školách. A to je podle mě motivace ohromná, dokonce dokud tady ještě není školné, je to zvlášť významné. Z vlastní zkušenosti vám mohu říct, že zároveň předpokládají – a správně – že se potom stejně v rámci programů, Erasmusu hlavně, dostanou na studia i v dalších zemích EU nebo i v těch sousedních, že si zkrátka a dobře studium mohou doplnit v Evropě. V posledních pěti sedmi letech se to projevuje docela výrazně. Navíc existuje určitá provázanost mezi Letní školou a dalším studiem u nás. Ti, co to mají hodně dobře prokombinováno, pak pokračují v programu Česká studia, který má zimní a letní semestr, a pak jsou schopni se přihlásit do přijímacích řízení, uspět a studovat tady. Ale vy jste chtěla říct něco hodně kuriózního. Tak jeden takový případ vám řeknu, i když je to dost dávné. Na Letní školu přijel student z Kanady Harbie Agoldblatt a protože studoval ve Spojených státech, tak je jasné, že studoval především ruštinu, rusky mluvil opravdu výborně. Absolvoval u nás měsíční kurz a to, jaké dělal pokroky, bylo neuvěřitelné, byl to vynikající talent, prostě dar od pána boha. Učil se synonymním způsobem, okamžitě si nechal říct synonyma, ty si zapisoval, on snad byl ochoten zapisovat si je i na dolar, a za měsíc na tom byl tak, že na závěr Letní školy promluvil v Karolinu. Nechali jsme mluvit právě jeho zcela vědomě, aby pan rektor viděl, co se dá zvládnout. Musím říct, že se nadchl, dal mu stipendium a on po roce odjel z této země jako odborník na staroslověnštinu a profesorem staroslověnštiny se potom v Kanadě stal. A happy end ještě jeden – ten osobní. Během Letní školy se seznámil se švédskou bohemistkou, která se specializovala na českou literaturu pro děti, tu si vzal a oni oba se pak v Kanadě stali odborníky – ona na českou dětskou literaturu, on na staroslověnštinu. Tak to je příběh, který mi z paměti nikdy nevymizí. Ne vždycky se tohle povede, to byl opravdu výjimečný případ.

Jaký podíl mezi studenty Letní školy tvoří čeští krajané nebo potomci Čechů z různých koutů světa?

Myslím si, že v současné době už sem tolik krajanů nebo jejich potomků nepřijíždí, mají teď daleko víc jiných možností než v počátku 90. let, kdy jsme pro krajané měli dokonce zvláštní kurzy, ty už dnes není potřeba otevírat. Oni totiž většinou komunikační kompetence měli, ale když chtěli napsat babičce k narozeninám, tak měli problém s písemným projevem a sem přijížděli proto, aby ten si zlepšili. Momentálně jejich počet už není takový, ale vždycky se ještě nějaký krajan objeví. Ale dřív to někdy bylo tak, že mladí lidé z českých rodin v zahraničí češtinou nevládli vůbec, protože ne v každé rodině se na ně mluvilo česky, takže s češtinou začínali opravdu od začátku. V době, kdy možností v téhle zemi nebylo tolik, byly pro ně intenzivní kurzy Letní školy dobrou volbou.

Měli výhodu před ostatními studenty, že pocházejí svými kořeny ve druhé nebo třetí generaci z českého prostředí? Nebo na tom byli lépe naopak ti, kteří přicházeli z jiné jazykové kultury, ale měli větší entuziasmus?

Na Letní škole je významná jemnost členění výuky – máme čtyři typy kurzů: začátečníci, mírně pokročilí, středně pokročilí, pokročilí. Takže pokud už měli jazykově-komunikační kompetenci, nikdy nebyli v úplnějších začátečnicích, z tohoto hlediska vždycky určitou výhodu měli. A pokud jich bylo alespoň kolem deseti, tak se opravdu vyplácelo pro ně dělat zvláštní kurz zaměřený na komunikační kompetence psaného projevu

Zmínil jste stipendisty. Máte tady stipendisty pana rektora, stipendisty Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky a pak samoplátce. Kdy se uchazeč stane stipendistou pana rektora? Musí mít prokazatelně vynikající studijní výsledky nebo se mu může stipendium přiznat třeba v opakovaných kurzech Letní školy slovanských studií?

V recipocitě mezi univerzitami převažují zejména prestižní německé univerzity, protože od počátku 90. let má Univerzita Karlova nejvíc těchto dohod uzavřeno právě s německými univerzitami typu Heidelberg, Saarbrücken atd., ale dneska máme i stipendisty ze Španělska a dalších zemí. Do jisté míry je to i záležitost univerzity, která stipendistu vysílá. My se na ně pokaždé velmi těšíme, protože skoro vždycky ti, kteří přijíždějí jako stipendisté pana rektora, patří mezi ty pokročilejší. Ono je vcelku logické, že univerzita nevysílá úplného začátečníka, a když, tak je to slavista, který právě tady s češtinou chce začít, má širší teoretické základy a určité kompetence v tom, že ovládá jiné slovanské jazyky. Takže stipendisté rektora jsou jakousi odbornou ozdobou Letní školy obecně. Čili je dobře, že to existuje a navíc pro univerzitu vytvoří plus mínus dvacet stipendijních míst na jiných prestižních univerzitách – a není to tak, že by tam nutně jezdili jen studenti Filozofické fakulty, a také proč? Můžou tam jezdit studenti úplně jiných oborů, kteří ten kontakt potřebují.

Když skončí Letní škola slovanských studií a posluchači se rozjedou domů, máte nějaké informace, co se s nimi z hlediska právě nabytých jazykových dovedností děje dál? Pokud to tedy nejsou bohemisté nebo slavisté, jak pokračují s češtinou ti ostatní?

Víte co, velmi nás těší, že mezi těmi, řekl bych i vládními stipendisty se objevují takoví, kteří na Letní školu i na náš program Česká studia přijdou víckrát. To jsou ti, kteří si češtinu třeba vybrali jako diplomovou práci, a pokud uspějí,

protože tam vždycky probíhá konkurzní řízení, mají to štěstí, že stipendium dostanou dvakrát i třikrát, ale někteří si to dokonce sami hradí. Také nepokrytě říkáme, že my, tedy Letní škola slovanských studií, o ty tak zvané trvalky máme zájem, protože se říká, že je pro bohemistiku v zahraničí opravdu dokážeme získat. Ale i z hlediska těch příkladů, kdy někdo přijel na Letní školu a dnes pracuje na slavistických katedrách nebo jako překladatel, je hodně. Univerzita Karlova se připojila k oslavám kulatého výročí založení Univerzity v Lipsku. No - podívejte, to je klasický příklad – na Univerzitě v Lipsku dnes vede Katedru západoslovanských jazyků prof. Danuta Rytel-Kuc a ta přijela na Letní školu tehdy ještě jako Polka, u dámy bych ani neměl prozrazovat kdy, je už to relativně dávno. Na Letní škole byla dvakrát třikrát, pak slavistiku studovala v Německu a dnes je na tak obrovsky prestižním místě. Všechno poznáme dobře tehdy, kdy Letní škola, nebo Ústav bohemistických studií, co Letní školu organizuje, pořádá s pravidelností pěti nebo tří let mezinárodní sympozia o češtině jako o cizím jazyku. A když se podíváme, koho zveme a kdo tam vystupuje s referáty, zjistíme, že velmi často začínali na Letní škole. Anebo jsou jiné případy, třeba mezi historiky-bohemisty, kteří se ve svých zemích zabývají českou historií a kteří opravdu češtinu znají a mohou jít do původních pramenů - to zase není nepřehledný zástup lidí, je to přece jen výjimečná záležitost. Před dvěma třemi lety vyšla monografie od Alaina Soubigou o T. G. Masarykovi. Alain Soubigou byl na Letní škole třikrát, než se připravil na to, že češtinu zvládá tak, aby se potom jako historik mohl věnovat i původnímu badatelskému úkolu, tedy zpracovat monografii o Masarykovi. Takže i mezi historiky, kteří mají zájem o střední Evropu, se najdou tací, kteří jsou si vědomi toho, že jazyk musí zvládnout, pokud chtějí badatelsky něčeho dosáhnout.

Dobře. Slovo závěrem, něco důležitého, na co jsem se nezeptala a co byste chtěl k začátku Letní školy slovanských studií říct?

Letní škole slovanských studií já osobně bych popřál, aby vydržel zájem o ní, který je jistě dneska ovlivněn celkovou ekonomickou situací, zavírat oči před tím nemá smysl. Když totiž jedete na stipendium, ekonomická situace vás zas tak neovlivňuje, akorát vás potěší, že jste byl vybrán. Ale ti, co si to hradí sami, tak pokud se jedná vysloveně o studenty, snažíme se cenu stanovit tak, aby to nebyl jen nějaký finančně lukrativní podnik. Když přesto vydáte v přepočtu víc než 30 000 korun, vaše motivace musí být už velmi silná, abyste přijel. Takže bych si přál, aby zájem o Letní školu neutuchal a zůstal alespoň na té úrovni, jaká je dnes, aby finanční záležitosti a ekonomická krize nebránily realizaci zájmu o český jazyk a českou kulturu. Za další bych si velmi přál, aby existovala návaznost Letní školy na další programy, zejména na program Česká studia, který je dvousemestrální, a pak možná bych si ještě přál, aby Letní škole vydrželo určité prestižní postavení, které si vydobyla a které musí rok od roku obhajovat. To obhajování je v kvalitě výukového programu a také přednáškového programu, který nabízí. Tady nám jde o to, aby i odborníci z Akademie věd a dalších institucí byli ochotni přece jenom něco ze srpna a ze svého volna obětovat a přijet na přednášku. Myslím, že nejlepší reklamou na Letní školu je kvalita programu, to je lepší než všechny nabídky na internetu. Takže tohle, aby Letní škole zůstalo. A pak bych jí taky samozřejmě přál, a to už myslím na své spolupracovníky a své následovníky, aby měli dost entuziasmu Letní školu dělat, protože vám musím zcela upřímně říct, že během roku akademického se člověk zabývá různými činnostmi a ne o každé jsem úplně přesvědčen, že ji dělám opravdu rád s vědomím, že má smysl. O letní škole si to myslím. Přál bych si, aby si to mysleli i moji následovníci.

Děkuji za rozhovor.

(Marie Kohoutová)